HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בהן חכמים שיעור וכל דבר שאין לו מתירין [ב]כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו בהם חכמים שיעור אמרו לו ° והלא שביעית אין לה מתירין ולא נתנו בה חכמים שיעור דתנן (א) [ג]השביעית אוסרת כל שהוא במינה אמר להן [א] אף אני לא אמרתי אלא לביעור אבל לאכילה בנותן טעם ודלמא הא נמי לחומרא שאני אלא מן הדא פשטה דתנן (ב) [ד]בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו אם היו עלין שלהן שחורין אסורין הוריקו מותרין ר' חנניא בן אנטיגנוס אומר אם יכולין ליתלש בעלין שלהן אסורין וכנגדן למוצאי שביעית מותרין למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור ודלמא במדוכנין אלא מן הדא דתניא

רש"י

כגון טבל. שיש לו מתירין שמתקנו וניתר ומעשר (א) והקדש יש לו מתירין על ידי פדייה וחדש עומר מתירו להכי אפילו באלף לא בטלי דהא אפשר להו בתקנתא: **נתנו בהם חכמים שיעור.** דתרומה בטלה במאה וערלה במאתים: **השביעית אוסרת כל שהוא במינה.** שאם נתערבה סאה של חטין של שביעית באלף של היתר אינה בטלה: **אמר להם אף אני לא אמרתי.** שיהא שביעית אוסרת במינה כל שהוא: **אלא לביעור.** שאם נטל בצל של ששית ונטעו בשביעית והוסיפה כל שהוא אותו כל שהוא מבטל את העיקר ומחייב כולו בביעור (ב) דמוצאי שביעית: **אבל לאכילה.** שאם נתערבו פירות שביעית בפירות שמינית לאחר שנתחייבו בביעור ולא ביערן דהשתא קיימי באיסור אכילה אינה אוסרת אלא בנותן טעם ואם אין בה בנותן טעם מתבטל. ומדקתני לא אמרתי אלא לביעור דגידולין מבטלין את העיקר התם נמי בבעיא של ישמעאל גידוליו מבטלין את העיקר: **הא נמי לחומרא.** דהא דאמר לענין ביעור דגידולין מבטלין את העיקר היינו נמי לחומרא שכולן חייבין בביעור העיקר והתוספת אבל בבעיא דישמעאל להיתר היא: **בצלים.** של ששית שירדו עליהם גשמים בשביעית וצמחו מאיליהן בלא נטיעה: **אם היו עלין שלהן שחורין.** שמחמת שצמחו (ג) יש להן כח עוד ליגדל אסורין דודאי גדלי ממי שביעית וגידוליו מבטלין את העיקר: **הוריקו.** שהן כמו כמושין ירוקין והכסיפו פניהם מותרין שלא גדלו כלום בשביעית: **אם יכולין ליתלש.** מן הקרקע בעלין שלהן שכל כך יש להן כח בעלין שלהן שכשאוחז בעליהן שומט עיקרו עמו מן הקרקע אסורין דחשיבי גידולי שביעית: **כנגדן למוצאי שביעית מותרין.** שאם (ד) של שביעית וצמחו בשמינית ויש להן כח בעלין מותרין דגידולי היתר מבטלין העיקר של איסור והיינו להיתר כגון הך בעיא דישמעאל ומהא פשטה: **ודלמא.** לעולם אין גידולי היתר מבטלין את האיסור והכא היכי דמי במדוכנין כלומר האי דקתני וכנגדן למוצאי שביעית מותרין כגון שהודכו שכתשן במדוכה דליתנהו לעיקרן בעינייהו אבל בבעיא דישמעאל דאיתיה לעיקר בעין איכא למימר דלא בטלי:

בחסיות

ר"ן

כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל. שנתערב בחולין ויש לו מתירין שיכול להפריש ממקום אחר. ומעשר שני והקדש יש להם היתר בפדייה: **וחדש.** שהעומר מתירו: **לא נתנו בהם חכמים שיעור.** שאוסרים בכל שהוא במינן. מיהו שלא במינן בנותן טעם כיון דהשתא אסירי כמו שכתבתי למעלה(ג). ובפרק בתרא דמס' ע"ז(ד) יהיב טעמא אחרינא לטבל דלא בטיל משום דכהתירו כך איסורו: **וכל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה.** דלא"ג דמצי לאתשולי עלייהו כיון דליכא מצוה למיעבד הכי לא מיקרו דבר שיש לו מתירים כדאמרינן לקמן(ה): **נתנו בהם חכמים שיעור.** שאפי' נתערבו במינן בטלין תרומה ותרומת מעשר וחלה במאה ערלה וכלאי הכרם במאתים ובשאין מינן כולן בששים: **השביעית אוסרת בכל שהוא במינה.** בין בתערובת פירות היתר בשל שביעית בין בגידולין כגון בצל ששית שנטעו בשביעית: **אמר להם אף הם לא אמרו אלא לביעור.** אף הם לא אמרו שהשביעית אוסרת בכל שהוא במינה אלא לענין שצריך לאכול התערובת קודם הביעור דכיון שאפשר לאכלו ה"ל כדבר שיש לו מתירין: **אבל לאכילה.** כלומר אם נתערבו לאחר הביעור שאם יהו אוסרים תערובתן לא שרו באכילה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם. אלמא גדולין אינן נמשכין אחר העיקר להיות כמוהו דא"ה היאך תאסור שביעית בגידוליה אלא ודאי אין גידולין כעיקר הלכך מעלין. והרי אתה רואה דסבירא לן דאי אין מעלין על כרחיך גידולין כעיקר דאי לא היכי פשיט דמדגדולין אסורין מעלין אלא ודאי כדפרשינן לעיל. ודחי ליה דלמא הא נמי לחומרא אבל מדינא לעולם אימא לך שהגידולין הרי הן כעיקר הלכך אין מעלין אותו להתירו. ונראה בעיני דאף על גב דלעיל דחינן דלמא לחומרא בעינן למפשטה מהא דסליק אדעתין דליכא למידחי כי האי גוונא משום דבשלמא לעיל ליכא אלא חדא חומרא דמחמרינן דגידולין כמאן דאתו מעלמא דמי אבל הכא אי אמרינן לחומרא שאני מחמרינן תרי חומרי חדא דלביעור כיון דכיש לו מתירין דמי אוסרת בכל שהוא והא חומרא בעלמא הוא ועוד דגידולין שאין דינן לאסור אפילו בכמה יאסרו בכל שהוא ואפילו הכי דחייה ודלמא הא נמי לחומרא שאני דתרי חומרי מחמרינן בה. ואיכא נוסחי דגרסי אף אני לא אמרתי אלא לביעור והיינו הך דהכי קאמר להו רבי שמעון לא תותביתו לי מהך מתניתין דשביעית דהרי היא כאילו אומרת בפירוש אף אני לא אמרתי אלא לביעור: **אלא מן הדא פשטה דתניא בצלים שירדו עליהם גשמים.** בשביעית וצמחו אם היו עלין שלהן שחורין אסורין. לאו שחורין ממש אלא נוטים לשחרות שזה מוכיח שגדולן יפה ומקרקע שביעית נתגדלו ולפיכך אסורין: **הוריקו מותרין.** שכיון שהם ירוקים לאו מחמת יניקת הקרקע נתגדלו אלא מחמת הבצל עצמו: **אם יכולין ליתלש בעלין שלהם אסורין.** דבכי האי גוונא מוכחא מילתא שיניקתם יפה: **וכנגדן למוצאי שביעית מותרין.** משום דבעלין הללו ודאי רבו גידולין על עיקר הבצל המעורב בהן. כך נראה בעיני. אלמא אין גידולין נמשכין אחר העיקר דאדרבה מעלין אותו: **ודלמא במדוכנין.** שדך ושחק הבצלים וכיון דמדוכנין נינהו גריעי ולא ממשכי גידולין בתרייהו:

המנכש

תוספות

כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל. שנתערב בחולין דמצי מעשר עליו מדמאי או מעציץ שאינו נקוב: ומעשר שני. דאפשר להעלותו ולאוכלו או לפדותו: וחדש. דהאיר המזרח מתיר: והקדש. דאי בעי פריק ליה: לא נתנו חכמים שיעור. ואסורין בכל שהוא ואין להקשות דפי' בתרא דע"ז (דף עג:) אמר דבטבל שלא במינו בנ"ט י"ל דהא נמי דאמר שלא נתנו בו שיעור משום דיש לו מתירין היינו דווקא במינו אבל שלא במינו בטל וכן משמע לעיל גבי יין שהוא בנ"ט ואע"ג דהוי דבר שיש לו מתירין וא"ת פרק בתרא דמסכת ע"ז (שם) דקאמר חוץ מטבל ויין נסך דבמינו במשהו ופריך בשלמא עבודת כוכבים משום חומרא דע"ז אלא טבל מאי טעמא ומסיק כהיתרו כך איסורו פירוש דחיטה אחת פוטרת את הכרי ולימא טעמא משום דיש לו מתירין וי"ל דהתם בטבל שהלכו בעליו למדינת הים דאין לו מי יתירו אבל קשה למה לי טעם דיש לו מתירין תיפוק ליה משום דכהיתרו כך איסורו: וכל שאין לו מתירין כגון תרומה. ולקמן מפרש אמאי הוי אין מתירין: וערלה וכלאי הכרם נתנו בו חכמים שיעור. תרומה בק' ערלה וכלאים במאתים ומיירי במין במינו דבשאינו מינו אמרי' פ' גיד הנשה (חולין דף צז.) דתרומה בנ"ט: **דתנן השביעית אוסרת בכל שהוא.** והא דאיבעי' ליה לעיל אי גידולי דהיתר מבטלין לעיקר דשביעית י"ל דהכא מיירי בדבר לח אבל ביבש לא א"נ שמא גידולי חשיבי טפי ומבטלי עיקר: **אמר להם שביעית אינה אוסרת בכל שהוא אלא לביעור** פירות. פירש הרב רבי אליעזר כגון פירות ששית שנכנסו בשביעית וגדלו משהו וצריכין ביעור כפירות שביעית דגידולי איסור חשיבי ומבטלי לעיקר דהיתר אבל לאכילה כגון לאחר ביעור בפירות שביעית שנתערבו בפירות דהיתר אינו אוסר במשהו אלא בנותן טעם כשאר איסורין אלמא דגידולי שביעית מבטלין לעיקר דהיתר ה"נ נימא בעיין דבצל דגידולי היתר מבטלי לעיקר דאיסור ודחי הא נמי לחומרא אזלינן דגידולי שביעית מבטלין העיקר אבל להקל לא מבטלי גידולי דהיתר לעיקר דאיסור ומה שפירש אלא לביעור לענין פירות ששית שנכנסין בשביעית ק' להר"מ דתניא כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ומפרשינן דמיירי בספיחי ששית הנכנסים בשביעית אלמא דגידולי שביעית אינן אוסרין במשהו ונראה דשמא התם מיירי שגמרו בששית ולא גדלו כלל בשביעית וספיחי כרוב אסורין כדמפרש שמא יקח מן העלין ויאמר מן האמהות לקחתי ועוד קשה להר"ס מהך דמעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור לא הוסיף מאתים מותר אלמא דגידולי איסור אינם אוסרים במשהו וכן מצינו בהך דבצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו הוריקו מותרין אלמא דגידולי שביעית אינם אוסרים במשהו לכך מפרש הר"ס דהכא מיירי בבצל שנעקר בששית ונטעה בשביעית ומכיון שהוסיף משהו נאסר כולו כמו כלאי הכרם דעיקרם נאסר דה"נ אמר התם זרעו מעיקרו בהשרשה כלומר כשתחלת זריעתו באיסור זרוע ובלא הוסיף אין לא הוסיף לא והכי נמי תחלת זריעתו באיסור היתה מיהו ו) יש ליישב דלביעור קשה דהיה לו לומר לגידולין ז) אין לו זריעה: **בצלים.** של ערב שביעית: **וירדו עליהם גשמים.** בשביעית וצמחו: **אם עלין שלהם שחורין.** דדרכם להשחיר כשיורדין עליהם גשמים: **אסורין.** דבידוע שגדלו רובם בשביעית: **הוריקו.** לא גדלו רובם ומותרין: **רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר.** אף בשלא הושחרו אם יכולין וכו' שגדלו כל כך אסורין דבידוע שגדלו רובם בשביעית: **וכנגדם למוצאי שביעית מותרין.** כלומר בצלים שבאים משביעית לשמינית אלמא דגידולי היתר מבטלין לאיסור: **ודלמא במדוכנים.** שדכו אותם במדוכה בשביעית ולא חשיבי ובטלים בגידולין אבל היכא דלא דכו מיבעיא לן אי בטלו אי לא בטלו:

פירוש הרא"ש

כל דבר שיש לו מתירין. דכיון שיכול להתיר את האיסור שבו אמרו חכמי' דלא בטיל ודוקא במינו כגון טבל אם נתערב בחולין יש לו היתר לעשר עליו מעציץ שאינו נקוב ומעשר שני להעלותו לירושלים או בפדיה: וכן ההקדש. בפדיה: וחדש. שהאיר המזרח מתיר: **שביעית אין לה מתירין.** כל מה שגדל בשביעית צריך לבער: **דתנן השביעית אוסרת.** אין זה מלשון הברייתא אלא הש"ס קבעה בברייתא' ובמשנה היא בסוף כלל גדול בשביעית והוא סיום דברי ר"ש: **אף אני לא אמרתי אלא לביעור.** כלומר שעומדין בקרקע ולא הגיעו לכלל אכילה כגון פירות ששית שנכנסו לשביעית וגדלו מעט חייבין בביעור כפירות שביעית דגידולי איסור חשיבי ומבטלין את העיקר: **אבל לאכילה.** שהביאה לבית לאכול ונתערבו פירות שביעית עם פירות שמינית בנותן טעם אלמא גידולי איסור אוסרים את העיקר בתוספת כל שהוא הכא נמי גידולי היתר מתירין את העיקר ברוב: **ודלמא הכא נמי** לחומרא. לאסור את העיקר בכל שהוא אבל גידולי היתר אינן מתירין את העיקר אפילו ברוב: **בצלים שירדו עליהם** גשמים. בצלים של ששית שנכנסו לשביעית וצמחו: **אם היו עליהן שחורין אסורין.** כשהבצלים גדולין עלין שלהן משחירין ונפשטין הלכך אם השחירו בידוע שגדלו מעט וגידולי איסור אוסרין את העיקר בתוספת כל שהוא: **הוריקו מותרין.** עמדו במקומם ולא השחירו: **אם יכולין ליתלש בעלין שלהן.** אע"פ שלא השחירו אם העלין שלהן חזקין שאוחזין בעלין ותולשין אותן מן הקרקע בידוע שגדלו בצלים מן הגשמים ונתחזקו שאלמלא כן היו העלין נפרכים: **וכנגדן למוצאי** שביעית מותרין. האי כנגדן לאו בשוה להם ממש דאילו גידולי איסור אוסרין בכל שהן וגדולי היתר אינן מתירין אלא ברוב אלא הכי קאמר וכנגדן למוצאי שביעית היתר מבטל האיסור האי כדיניה והאי כדיניה ורבינו שמשון ז"ל פירש בפירוש המשנה דסיפא קאי ארישא בצלים של ששית שנכנסו לשביעית והשחירו עלין שלהן ונאסרו ועקרן וחזר ושתלן בשמינית והשחירו עלין שלהן חזרו להיתרן הראשון דעיקרו היתר ונאסר בתוספת כל שהוא הותר נמי בתוספת כל שהוא להצטרף עם העיקר לעוקרו מאיסורו ולחזור להיתרו הראשון: **ודלמא במדוכנין.** הא דאמר כנגדן למוצאי שביעית מותרין כגון שדרכן ועירבן יחד הגדולים והעיקר ובטלים בששים כשאר איסורין שבתורה אבל בלא דיכה לא חשבינן להו מעורבין לפי שכל אחד עומד לבדו ואין מתערבין יחד:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' [ו ז] ט [י] ופ"א מהל' יו"ט הל' כ סמג לאוין קמא טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קב סע"א:

לו ב מיי' פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יג:

לז ג מיי' שם הלכה ח ופ"ז מהלכות שמיטה הלכה כב:

לח ד מיי' פ"ד מהל' שמיטה ויובל הל' כ:

מסורת הש"ס

א) שביעית פ"ז מ"ז, ב) [שם פ"ו מ"ג] לקמן נט., ג) [נב. ד"ה וקשיא], ד) [דף עג: ע"ש בתוספות ד"ה טבל], ה) [דף נט.], ו) [צ"ל לשון דלביעור קשה. יעב"ץ], ז) [צ"ל לגידולין או לזריעה. תפארת למשה.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כגון וכו' ומעשר שני והקדש וכו' ולהכי אפילו: (ב) ד"ה אלא וכו' למוצאי שביעית: (ג) ד"ה אם היו עלין וכו' שצמחו מן הקרקע יש להן כח: (ד) ד"ה כנגדן למוצאי וכו' שאם היו של שביעית:

גליון הש"ס

גמ' והלא שביעית אין לה מתירין. קשה לי עדיין יקשה הא יין נסך דאין לו מתירין ואסור במינו במשהו. ומשום חמץ ליכא קושיא כל כך דיש לומר דמה דגם באינו מינו במשהו לא חשיב אבל מיין נסך קשה וצ"ע:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (אף אני) תא"מ: